

BUTIKK-OPPLÆRING

Husk at du er museets ansikt utad! Og ha alltid i minne at førsteinntrykket er gjestens første opplevelse av museet, og sisteinntrykket er det som huskes best etter besøket, og kan være utslagsgivende for om gjesten anbefaler et besøk på museet til andre eller ikke!

Vertskapsrollen er flersidig. Du skal ikke bare alltid være blid og imøtekommende, alltid gi kunden førsteprioritet og alltid være ren og pen og dufte av nyplukkede blomster, men du skal også kunne gi kundene svar på spørsmål både ang. Rørosmuseet som virksomhet, historien til Røros, du skal være turistinformasjon, og du skal kunne svare på spørsmål ang. varene vi selger! Derfor er det, i tillegg til å lese seg opp på historia og sette deg inn i hvilke verktøy du bør bruke for å best mulig kunne hjelpe gjesten, viktig at du gjør en stor innsats i å oppnå følgende punkter:

1. Bli kjent med varene vi selger, både for å kunne svare på spørsmål og for raskt å vite hvor varen ligger på lager og hvordan finne den på kassa. Jo bedre kjent du er jo bedre service yter du!
2. Bli kjent med hvilke varer som til enhver tid er på lager, da slipper du å springe rundt på de forskjellige lagrene for å lete.
3. Sett deg inn i forskjellen på smijern vs. støpejern, kobber – messing - bronse, oljelampe vs. karbidlampe, forskjellige tresorter, slåe vs. skåte, forskjellige kroker, hva er et svepskrin? o.l.
4. Sett deg inn i historien til de forskjellige produktene og produsentene. Hvordan bruke mønsterkjevle. Hva symboliserer symbolene som går igjen i de samiske smykkene? Hva er historien bak trønderkeramikk?
5. Husk at mange varer har esker, i teorien i skuff under der varen er utstilt. Bruk alltid eskene: i eskene ligger ofte viktig informasjon om produktet. Som hovedregel; har varen strekkode festet på seg har den ikke eske, men mangler strekkoden er den klistret på produktets eske. Det er viktig at du framstår som om du vet om produktet har eske eller ikke på forhånd. Nøler du vil kanskje ikke kunden kjøpe

produktet likevel. Føler kunden at du ikke vet hva du gjør blir kunden utrygg.

6. Tren på å pakke inn varer. Det er en del av jobben din å kunne dette, men det er ingen krav at du skal være verdensmester!
7. Alle varer skal i teorien ha strekkode, bruk strekkoden! Det er et problem at varer blir slått inn feil på kassa! Om strekkode likevel skulle mangle (kanskje den har falt av) eller den av en eller annen grunn ikke virker, må du jo selvsagt slå inn varen manuelt, men er du fremdeles usikker på hva varen heter skal det stå på prislappen ved siden av varen. Varsle Ingeborg Anna om strekkoder som ikke virker eller som mangler!!
8. Varer på Smelthytta ligger ikke alltid inne på de andre kassene. **Derfor: Varsla ALLTID Ingeborg Anna før du flytter varer som du ikke med sikkerhet VET at ligger inne på kassa på de andre stedene!!! Veldig viktig!!!**

Andre ting som er nyttig å vite:

Avviksskjema: Det ligger avviksskjema i perm ved alle kassapunktene. Avviksskjemaene skal utfylles ved hendelser som er uvanlige, eller små og store hendelser som er uønskede. F. eks.: det er observert mus på kjøkkenet. Observert brudd på rutiner. Mat som er utgått på dato som burde ha vært oppdaget tidligere. Kjøleskap som har sluttet å virke. En gjest har fått et illebefinnende. Brudd på HMS skal også rapporteres med avviksskjema.

Når publikum ønsker å levere inn gamle gjenstander/ papirer, skal det fylles i et skjema før vi tar imot. Skjemaet ligger i permen. Fyll i alle opplysninger sammen med den som kommer med tingene, kopier og gi vedkommende kopien. Legg skjema og gjenstand i skap i «kontor-gangen» (der rundbordet står). Hylla er merket «publikumsinnlevering».

Og Husk å lese igjennom alle rutiner og regler knyttet til matsikkerhet! Disse ligger i perm under kassa (denne permen).

BRUK AV RESEPSJONSTELEFON

Den som sitter i resepsjonen/ butikken, tar imot en del telefoner fra publikum.

Kunden som står ved kassa, er alltid første prioritet, selv om telefonen ringer. Ofte er det flere av oss andre på jobb som er i telefonkø, men som regel ikke på helg. Men vi må bare satse på at de som da ikke blir besvart ringer opp igjen.

Bruk nettsiden til mobilt bedriftsnetts-sentralbord: ligger snarvei i Chrome. Da ser du enkelt hvem som ringer og det er lett å sette over telefoner. Du ser også med en gang om den du skal sett over til er opptatt.

Det er også nyttig å bruke super-office, her finner du oversikt over hvem som er på jobb og om folk sitter i møter o.l.

Den som ringer skal vite hvor de har kommet, svar; Rørosmuseet etterfulgt av ditt eget navn.

Ofte er det spørsmål ang. **omvisninger**, gjelder det vanlige omvisninger kan du hjelpe kunden, gjelder det

gruppeomvisninger, slektstreff/ bussgrupper o.l.: sett over til Ole Kristian Korssjøen. Tar ikke han telefonen eller er ikke til stede; be kunden sende mail til: rorosmuseet.booking@mist.no

Gjelder omvisningen **skoleklasser/ barnehager** er det derimot Siri Anna Engzelius Strøm eller Sigrun Selboe som svarer best.

Gjelder spørsmålet **gamle bilder eller gjenstander** kan du sette over til Erik Roll, Torill Ormhaug eller Tone Rygg.

Spørsmål av **samisk** art rettes til Jenny Fjellheim.

Gamle klær og tekstiler er det Toril Ormhaug som er ekspert på.

Fjell-Folk- spørsmål tidligere artikler/ utgaver: Her kan flere svare; Ingeborg Anna Ødegaard, Ole Kristian Korssjøen, Sigrun Selboe, Erik Roll, Torill Ormhaug og Tone Rygg.

Fjell-Folk- andre spørsmål: Sigrun Selboe eller Tone Rygg.

Bøker eller varer for salg: Om du ikke kan svare: videresend til Ingeborg Anna Ødegaard.

Innkjøp til butikken/ selgere/ spørsmål om vi kan ta inn varer: Ingeborg Anna Ødegaard.

Er det spørsmål om hjelp til **istandsetting av bygninger, tilstandsrapporter e.l.** skal du sette over til Bygningsvernsenteret: Berit Bakosgjelten, Kolbjørn Vegar Os eller Sophie Gjesdahl Noach. Ole Grønvold kan kanskje også hjelpe.

Vinduer, dører o.l. er det Antikvarisk verksted som kan svare på: Olaf Pierkarski, eller Ronny Syben.

Er det spørsmål om **leie av Doktortjønna;** for tiden leier vi ikke ut da det ikke er avklart hva som skjer videre der, og varmen og ventilasjonssystemet er avstengt. **Leie av møterom eller andre lokaler:** May Lisbeth Hamland

Filmselskap ønsker å film på Storwartz e.l.: Tone Rygg.

Forfatter trenger info til research: Ole Kristian, Erik Roll.

Noen har oppdaget en planke som mangler, eller et knust vindu e.l.: Drift: Frode Selboe, Arne Carlsen, Henrik Thorsvoll Langeng.

Generelle spørsmål om Røros: Svar etter beste evne, eller sett over til Ole Kristian, Erik Roll, Torill Ormhaug eller Ingeborg Anna.

NOEN STIKKORD OG FORKLARINGER

Smijern: er håndsmidd og har merker etter verktøy.

Støpejern: er støpt og har slette overflater uten merker etter verktøy. Ofte pulverlakkert som gir en ru overflate, men likevel slett (altså uten merker etter verktøy).

Kopper: Les mer om kopper lenger ned. Rent kopper er rødlig, men det er sjeldent at produkter til salgs er av rent kopper for kopper er et veldig mykt metall.

Messing: er en legering med kopper og sink, vanligvis 10-40% sink, dette gjør det slitesterkt.

Bronse: er en legering av kopper og tinn og/eller sink, ca 5-10% tinn og/eller sink.

Våre kopperbarrer: Det er litt varierende innhold i dem, men ca 83-85% kopper. Det er noe jern, sink og krom i dem også. De originale kopperbarrene

var det høyere innhold av kopper, selv om det aldri ble produsert 100% rent kopper på Røros, de hadde ikke metodene for det. Det er ikke meningen å lure noen, men det er rett og slett gjenbrukskopper som er brukt i støpningen av disse. Gamle kopperrør og forskjellig, og disse er aldri av rent kopper. Dette er blant annet fordi rent kopper er for mykt. Vi ønsker dessuten ikke å tømme verdens reserver av kopper for produksjon av suvenirer. Rent kopper er i dag en ettertraktet vare, og har en høy pris, noe som også ville gjort barrene dyrere.

Oljelampe: det finnes flere forskjellige typer oljelamper. På Røros ble det hovedsakelig brukt fiskeolje/ tran som oljelampe. Man hadde en veke i olja som da ble tent på og ga et bittelite lys.

Karbidlampe: Kom på slutten av 1800-tallet, men tok nok ikke helt over for oljelampa før starten av 1900-tallet. Karbidlampe er ei gasslampe hvor brennstoffet er bundet i kjemisk form, oftest som kalsiumkarbid, og som under trykk ved tilførsel av vann omdannes gassen acetylen som brenner i luft med kraftig lysende flamme. Selve lampekroppen består av to over hverandre plasserte beholdere. Den underste beholderen inneholder kalsiumkarbid, mens den øverste inneholder vann som drypper i passende mengde ned i beholderen under. Den acetyलगassen som dannes strømmer ut gjennom et kort rør som ender i en brenner, gjerne av keramikk. Bak flammen som oppstår er det vanligvis et konkavt speil som forsterker belysningen i ønsket retning. Det henger en karbidlampe i verdensarvutstillinga, den mangler riktignok speil.

Tresorter: Alle varene vi selger som er laget i tre er av løvtre. Vi har varer av både eik (ganske mørk i fargen), or (en tanke rødlig), bjørk (lys) og bøk (kjevlelene).

Slåe: Kan også kalles en hasp, slåes over kroken. Egner seg godt sammen med hengelås. Det skal stå på produktet hva det heter.

Skåte: Kan også kalles en boltskåte. Bolten skyves inn i kroken som da lukker låsen. Det skal stå på produktet hva det heter.

Mønsterkjevlelene: Håndlaget av bøk i Polen. Vaskes i vann uten såpe. Må ikke ligge i vann da det kan få dem til å sprekke. Oljes ved behov. Oppskrift finnes i eska som hører til, så disse MÅ selges i eske!! Spør Ingeborg Anna om du ikke finner!!

Samiske smykker: er laget i sølv og bronse hos Tana gull- og sølvsmie. Disse er da nord-samisk, men man finner mye de samme symbolene i sørsamisk

tradisjon. Det symbolet det er flest av er et **sol-symbol** som har lang tradisjon hos alle de samiske språkområdene. Sola symboliserer selve ur-kraften, skaperen selv (ikke kristent). **Malje-symbolet** er et pilegrims-merke. Det er utformet av en gotisk M med en krone på, som symboliserer jomfru Maria som himmeldronningen. Opprinnelig et katolsk symbol, men har ikke lenger et religiøst innhold.

Trønderkeramikk: Tidlig på 1700-tallet dukket det opp flere pottemakeri rundt om ved Trøndelagskysten. Leireforekomstene her har vist seg å være store og gode. Blåleire. Samspillet mellom form, farge og de dekorative elementene utgjør trønderkeramikken. Du kan for eksempel finne et lignende fat eller en bolle i Sverige, men ikke med den samme dekorasjonen og fargene. Noen ganger kan du finne at dekorasjonen har europeisk tradisjon, for eksempel lykkesymboler med tradisjon helt tilbake til antikken – men sammen med fargene som brukes blir det spesielt trøndersk. Fargen er lagt på den ubrente men ferdigformede keramikken med flytende farget leire som dekoren risses inn i. Den blanke glasuren blir lagt på til sist, og får fargene til å komme frem etter brenning. **Den grønne fargen** som er mye brukt i trønderkeramikken er laget av kopperoksid. Kanskje kom kopperet fra Røros?

Potteriet Røros har ikke røtter tilbake til 1700-tallet, men 1990-tallet. Men Potteriet er i dag en av to pottemakeri som holder den gamle tradisjonen levende. Potteriet er dessuten autorisert til å lage museumskopier. De produserer flere kopier av trønderkeramikk som er funnet ved utgravninger, skipsvrak, på loft og i kjeller rundt omkring. På Røros er det funnet flere gamle krukker og fat. Her var trønderkeramikken en vanlig handelsvare, selv om det ikke var pottemakeri her. **Rørosskåla** er funnet på Røros. Den ble brukt som drikkeskål, og hang i ei snor vassbøtta, så kunne man enkelt ta seg en slurk når man var tørst.

Svepskrin eller sveipskrin er laget av ett stykke trespon som ved hjelp av varmtvann blir formet til en rund eller oval form rundt en trebunn, og sammenføyd. Sammenføyningen kan utføres på ulike måter f. eks: stiftes eller sys. Til sist former man et lokk, gjerne med samme teknikk. Ordet svepe kommer fra norrønt «sveipa» som betyr innhylse, kaste, slynge. Derav også ordet svøpe (legge i svøp, vikle omkring).

Stoorstålka-produktene: Disse er laget i Jokkmokk i nord-Sverige. Dette ligger i Lule-samisk område. Selv om det er lulesamiske produkter er de samme mønstrene også mye brukt i sørsamisk tradisjon. På baksida av produktene står

samiske uttrykk på lule-samisk og på engelsk. «Buorre idet» «Good morning» på sørsamisk: «buerie aerede» «Báhkas» «steaming hot» «Baahkese»

Gryteunderlagene: Laminert trefiber, håndvask med oppvasksåpe. Kan også brukes som skjærefjøl, ostefat, smørbrødfat e.l. **Brett/serveringsfat:** Laminert bjørkefiner, håndvask med oppvasksåpe. Kan også brukes som skjærefjøl, ostefat, smørbrødfat e.l. det største kan også brukes som bordplate.

Glassbrikker: melaminplast, kan vaskes i oppvaskmaskin, men tåler ikke micro.

Skjærefjøl: Laminert trefiber, håndvask med oppvasksåpe. Kan også brukes som gryteunderlag, ostefat, smørbrødfat e.l.

Mer om Kopper:

Cu. Kobber er trolig det første metallet menneskene tok i bruk til redskaper og våpen og har trolig blitt utvunnet og bearbeidet i mer enn 6000 år.

Navnet kommer fra det (latinske navnet Cuprum) som igjen er avledet av aes cyprium som betyr «metallet fra Kypros».

Kobber er uløselig i vann (H₂O), men oksiderer i kontakt med luft. I fuktig klima dannes basiske kobbersalter med en blågrønn farge som kalles irr. Irr er giftig, så kjeler og kar til matlaging må fortinnes innvendig for å forhindre irring.

Kobberoksid er kjemiske forbindelser mellom kobber og oksygen. Disse forbindelsene av kobbersalter, gir blå eller grønne farger til mineraler som **azuritt**, med den kjemiske formelen $Cu_3(CO_3)_2(OH)_2$, som er dyp blå.

Malakitt, med formelen $Cu_2CO_3(OH)_2$, irr-grønn farge. Og **turkis**, med formelen $CuAl_6(PO_4)_4(OH)_8 \cdot 4H_2O$, som da er turkis. Disse har blitt brukt mye historisk som pigmenter og smykkesten.

Produksjonen av kobber har vært jevnt stigende gjennom hele historien, siden kobber er det mest anvendelige av metallene.

I 2017 ble det utvunnet 19,7 millioner tonn kobber på verdensbasis gjennom gruvedrift. De største produsentlandene var Chile (5,33 millioner tonn), Peru (2,39 millioner tonn), Kina 1,86 millioner tonn og USA (1,27 millioner tonn). Verdens utvinnbare kobber-reserver er anslått til 790 millioner tonn, hvorav 170 millioner tonn befinner seg i Chile. På Røros ble det til sammen (i løpet av 333 år) utvunnet: 110 000 tonn.

Gjennomsnittsprisen i 2019 var litt over 6 USD per kg kobber, og varierte mellom 4,5 og 7,2 USD/kg i løpet av femårsperioden. Kobberprisen er femdoblet siden 1999, da den var den laveste på 60 år.

Ca 18% av verdensproduksjonen av kobber kom fra smelting av gjenbruk av skrapmetall. Kina er største importør og produsent av omsmeltet kobber. Kina stod i 2011 for hele 57% av verdensproduksjonen (3,3 millioner tonn).